

ČARO na 8. plenárním zasedání Globální aliance proti chronickým respiračním onemocněním (GARD) v kazašské Astaně.

Vítězslav Kolek

Globální aliance proti chronickým respiračním onemocněním (GARD) a její národní člen Česká aliance proti chronickým respiračním onemocněním (ČARO) byly konstituovány se zaměřením na boj proti chronickým respiračním onemocněním. Jde o složky Světové zdravotnické organizace (WHO), které vytvářejí akční programy pro jednotlivé země všech světových regionů.

8. plenární zasedání GARD se konalo v kazašské Astaně, 3. - 4. července 2013. Hlavní město Kazachstánu vyrostlo ze stepi před 15 lety a patří k architektonickým perlám euroasijské oblasti. Zasedání se konalo v komplexu KORNU EXPO CENTRE, který bude jedním z center světové výstavy EXPO - 2017. Akce byla garantována ministerstvem zdravotnictví Kazachstánu a hostitelem byl předseda kazašské pneumologické společnosti a ředitel Národního výzkumného zdravotnického centra v Astaně prof. Abai Baigenzhin. Zasedání se účastnili vysocí představitelé WHO, jako Dr. Shanthi Mendis, ředitelka Oddělení pro chronická neinfekční onemocnění, nebo zástupce generálního tajemníka WHO Oleg Chestnov a dále zástupci 37 mezinárodních a národních organizací – členů GARD. Na jednání byla Česká republika zastoupena a aktivně se podílela na programu.

Tradiční náplní jednání byla **chronická respirační onemocnění**, která patří mezi nejzávažnější zdravotní problémy světové populace, když na ně umírá 5 milionů lidí ročně, což představuje 7 % světové mortality. U nás umírá ročně 8 tisíc lidí a incidence těchto nemocí všeobecně stoupá. Spolu se skupinou kardiovaskulárních nemocí, onkologických nemocí a diabetem patří mezi chronická nepřenositelná onemocnění (non-communicable chronic diseases – NCD) související s rozvojem civilizace. Jejich problematika je trvale řešena nejen zdravotníky ale i politickými strukturami na celém světě, protože společenská zátěž těchto nemocí je obrovská. Celosvětově na NCD umírá

ročně 36 milionů lidí. V evropském prostoru umírá 86 % populace a odhaduje se, že do r. 2030 na ně při současných trendech jen v Evropě zemře 52 milionů lidí. Přestože jde o nemoci velmi často preventabilní, 97 % nákladů se zatím investuje do jejich léčby a jen 3 % do prevence. Problematika chronických nemocí je stále intenzivněji monitorována Evropským parlamentem a zásadní jednání o NCD na nejvyšší úrovni proběhlo na půdě Generálního shromáždění OSN v New Yorku 19. května 2011. Od té doby vlády všech zemí pravidelně reportují své aktivity cílené ke zvyšování povědomí o obrovské zdravotnické, ekonomické a sociální zátěži těchto nemocí, o jejich bližším poznání směřujícím ke snížení výskytu a mortality. Tyto aktivity souvisí nejen s rozvojem a inovací potřebných zdravotnických zařízení, ale i s podporou racionálních preventivních opatření. Konkrétně se jedná o snižování obsahu kancerogenů v životním prostředí, boj s obesitou, o podporu tělesné aktivity, zdravou výživu se snížením používání soli a v případě plicních nemocí hlavně o kvalitu vzduchu a striktní opatření proti kouření. Dalším směřováním pozornosti je skrínink a časná detekce nemocí, poznání jejich epidemiologie a stálá mezinárodní spolupráce.

Hlavním bodem zasedání GARD bylo vyhlášení nového **Akčního plánu WHO pro nepřenosné chronické nemoci pro období 2013- 2020**, indikátory jeho plnění a konkrétní aktivity členských zemí GARD v oblasti respiračních nemocí. Výslednicí projektu by mělo být snížení mortality na chronická neinfekční onemocnění o 25 %. Proběhla také volba nových funkcionářů, předsedou byl zvolen prof. Nikolai Khaltaev ze Švýcarska a jeho zástupcem se stala prof. Arzu Yourgancioglu z Turecka. Po odborné stránce se akční plán týká především časné diagnostiky a léčby bronchiálního astmatu a chronické obstrukční plicní nemoci (CHOPN), ale také rinitid, respiračních spánkových poruch, intersticiálních plicních procesů a v našich podmínkách i karcinomu plic. V diskusích byly konstatovány velké rozdíly mezi členskými zeměmi GARD v protikuřácké kampani, kde vyniká především Austrálie, Turecko a zvláště Finsko, s jehož pneumologickou organizací FILHA spolupracuje řada zemí, včetně euroasijské oblasti. Naopak zcela neuspokojivá situace je v zemích Afriky, včetně zemí frankofonních, které vytvořily samostatnou pneumologickou společnost (Espace francophone de pneumologie). Velmi aktivní jsou v afrických zemích nově vznikající patientské organizace, které GARD sdružuje a motivuje svou složkou GAAPP. Euroasijský prostor sdružuje země Kazachstán, Kirgistán, Tádžikistán, Turkmenistán a Rusko. Země mají mnoho společných zdravotnických a ekonomických problémů a spojily se v realizaci protikuřácké kampaně, která je zde mnohem důležitější než např. boj s obezitou nebo nedostatkem fyzické aktivity. V některých afrických zemích GARD organizuje kampaň Čistý vzduch , která spočívá v zavádění aktivních způsobů odvětrávání v prostorách, kde se topí palivy z různých typů biomasy. Každodenní mnohahodinová expozice těmto zplodinám je nejčastější příčinou CHOPN u žen těchto oblastí. Nemoc je preventabilní ale jiným způsobem než CHOPN vyvolané kouřením. Zástupci evropských zemí referovali o

zkušenostech se zákazem kouření především v uzavřených prostorách, jako jsou restaurace a bary s tím, že výstupy jsou vesměs zcela nekonfliktní, i když se změny někde zavádí pomalu (např. v Portugalsku). Naprosto zásadním aspektem boje proti chronickým respiračním onemocněním je edukace nemocných, sester i lékařů. Tuto agendu vede Monica Fletcher, jejíž zcela mimořádná aktivita s celosvětovým dopadem byla nedávno oceněna anglickou královnou Řádem britského imperia za služby pro nursing. Je sympatické, že se právě ona s jedním ze svých projektů účastnila i posledního Slovenského a Českého kongresu pneumologie a ftizeologie ve Smokovci, kde vyzdvihla především organizaci a odbornou úroveň našich pneumologických sester.

Za Českou republiku jsme se mohli pochlubit kontinuální činností ČARO od r. 2007 a jeho Národním programem boje proti chronickým respiračním onemocněním. ČARO v současné době sdružuje 22 subjektů, kterými jsou odborné lékařské společnosti, sesterská a patientská sdružení. Hlavní spolupráce se opírá o činnost pneumologů a alergologů, velmi pomáhá Kancelář WHO v České republice. K úspěšným aktivitám ČARO patřily v posledních letech akce spojené s Rokem plic (2010) a Světovým dnem spirometrie (2012). Pokračuje vydávání edukačních brožur pro pacienty a organizace společných seminářů pro pneumology a alergology.

Pro českého pneumologa bylo velmi zajímavé vystoupení na navazujícím IV. kazašském kongresu o respiračních onemocněních. Kongres trval dva dny a měl rámcově podobný odborný program jako evropské kongresy s převažující problematikou CHOPN, bronchiálního astmatu, respiračních infekcí, karcinomu plic a hrudní chirurgie. Sdělení o intervenční bronchologii mělo spíše charakter mise, protože toto odvětví zatím v Kazachstánu neexistuje, nicméně o něj tamní lékaři projeví zájem i ve vztahu k dalším urgentním zákrokům v pneumologii. Kazachstán je 9. největší zemí na světě, působí dojmem sebevědomého státu s krátkou historií a rychlým cílevědomým rozvojem spojeným s budováním infrastruktury a postupným poznáváním demokracie. Kazaši na svém území nepoznali ani občanskou válku v období říjnové revoluce ani II. světovou válku s německou invazí. Možná také proto jsou usměvaví a optimističtí, jsou velmi vstřícní k zahraničním kolegům a věří ve svou dobrou budoucnost včetně vybudování moderní medicíny.

Prof. MUDr. Vítězslav Kolek, DrSc.

Předseda České aliance proti chronickým respiračním onemocněním

